

ТЕМПЕРАТУРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КИСЛИХ ЗМІШАНИХ ЕФІРІВ ЦЕЛЮЛОЗИ

Змішані ефіри целюлози з оцтовою і дикарбоною кислотами використовуються як полімерний компонент фотополімеризуючих композицій, що застосовуються для виготовлення фотополімерних друкарських форм [1—3]. Процес виготовлення фотополімеризуючих пластин методами каландрування або відливом світлочутливих шарів на стрічкових машинах з наступною приклеюю до металічної основи пов'язаний з нагрівом фотополімеризуючих композицій, внаслідок чого термостабільність полімера є одним із найважливіших показників.

Поведінка ацетилцелюлози при підвищених температурах вивчена в ряді робіт [2—4, 6], але про ацетозмішані ефіри целюлози з дикарбоновими кислотами відомо дуже мало. У зв'язку з цим питання термостійкості цього класу сполук до високих температур є надзвичайно важливим.

Згідно [8, 10, 12] наявність карбоксильних груп в целюлозі, етилцелюлозі і триацетилцелюлозі знижує їх термостабільність. У цій роботі ми досліджуємо термостабільність ацетосукцинатів (АСЦ) і ацетофталатів целюлози (АФЦ), найбільш визнаних полімерних компонентів фотополімеризуючих композицій, придатних для виготовлення фотополімерних друкарських форм.

Експериментальна частина

АСЦ і АФЦ з різним вмістом груп дикарбонових кислот одержували в середовищі диметилформаміду (ДМФА) за наявності ацетату натрію як каталізатора [9].

Зразки ефірів піддавали термообробці протягом 24 год при 100, 125 і 150°C. Термостабільність оцінювали за змінами загального вмісту ацетильних груп, груп дикарбонової кислоти і ІЧ-спектрів зразків. Вміст сукцинільних і фталильних груп визначали методом потенціометричного титрування розчином КОН в середовищі ДМФА, вміст ацильних груп — методом лужного омилення [13].

ІЧ-спектри одержували на спектрофотометрі ИКС-14А. Зразки досліджували у вигляді плівок товщиною 8—15 мк, відлитих із спирто-ацетонових або піридинових розчинів. Плівки сушили при кімнатній температурі, а потім у вакуумі при 60° до постійної ваги. Питому в'язкість 1%-них розчинів полімеру визначали в кадоксені при 20°±1° за допомогою віскозиметра Убелоїде.

Обговорення результатів

В табл. 1 показано вплив термічної обробки зразків АСЦ, АФЦ на вміст груп дикарбонових кислот.

При 100°C вміст груп дикарбонових кислот практично не змінюється. При 125° і 150°C спостерігається зменшення вмісту фталильних груп, причому ефір з більшим вмістом фталильних груп менш стабіль-

ний. Зменшення кількості фталильних груп пояснюється ангідризацією карбоксильних груп [5].

При температурах вище 125°C АСЦ втрачає розчинність в органічних розчинниках і в слаболужних розчинах. Збереження розчинності в тих же умовах у АФЦ зумовлено особливістю будови ефірної групи. Наявність об'ємної фталильної групи створює просторові затруднення зростання міжмолекулярної взаємодії ОН-груп.

Оскільки АСЦ втрачає розчинність в ДМФА, в ньому визначали загальний вміст ацильних груп.

Таблиця 1

Залежність вмісту груп дикарбонОВОї кислоти в АСЦ і АФЦ від температури

Ефір	Вміст груп дикарбонОВОї кислоти, %			
	Вихідний	100°C	125°C	150°C
АФЦ	43,1	43,1	37,0	26,7
"	36,8	35,2	31,5	25,4
"	26,3	26,3	26,1	23,5
АСЦ	26,8	26,3	—	—
"	24,9	24,4	—	—
"	21,3	21,3	—	—
"	17,1	16,7	—	—

Таблиця 2

Загальний вміст ацильних груп в АСЦ і АФЦ

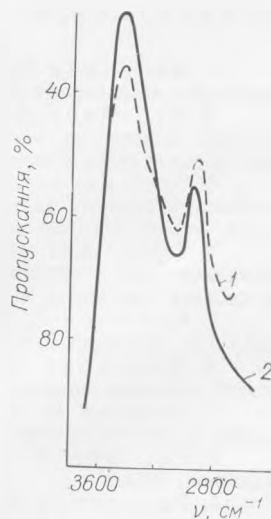
Ефір	Ацильні групи, %	
	Вихідні	150°C
Ацетилцелюлоза	32,7	32,7
АФЦ	37,5	37,2
"	38,6	38,1
АСЦ	45,4	45,1
"	39,5	38,8
"	43,7	43,8
"	42,8	42,6

Загальний вміст ацильних груп при термічній обробці до 150°C не змінюється, що вказує на відсутність відщеплення кислотних груп (табл. 2).

Втрата розчинності АСЦ, напевно, зумовлена зростанням кількості водневих зв'язків між макромолекулами [8]. Це підтверджується ІЧ-спектрами АСЦ до і після термічної обробки, які графічно зображені на рисунку. Спектр зразка, прогрітого при 125°, не відрізняється від вихідного в області 700—4000 нм⁻¹, міняється тільки інтенсивність смуг поглинання в діапазоні 2880—3600 см⁻¹. Зміни інтенсивності смуг поглинання в областях 3300—3400 см⁻¹ (коливання ОН-груп, включених у відносно сильні водневі зв'язки) і 2900—3100 см⁻¹ (валентні коливання груп СН₁, СН₂), очевидно, вказує на зростання водневих зв'язків.

У табл. 3 показано зміну питомої в'язкості 1%-них розчинів ефірів целюлози в кадоксені після їх термічної обробки.

Зменшення питомої в'язкості ефірів целюлози вказує на проходження деструкції, причому деструкційні процеси АЦ і АСЦ (γ суцц. >60) відбуваються незначно порівняно з АФЦ і АСЦ (γ суцц. <60). Спостережуване явище, напевно, зумовлено структурними особливостями будови ефірів. Пониження термостійкості АСЦ, АФЦ порівняно з АЦ пояснюється ослабленням зв'язку між ланками в макромолекулі за рахунок більшої кількості заміників [7].

ІЧ-спектри ацетосукцинагу целюлози вихідного (1) і прогрітого (2) протягом 24 год при 125°C.

Вплив термічної обробки ефірів
на їх питому в'язкість

Ефір	Ступені заміщення на 100 ангідроглюкозних одиниць		Температура, °С	Питома в'язкість
	ацетильними групами	гр. дикарбо- наної кис- лоти		
ац. м. «се- рикоза»	175	—	без нагріву	1,28
„	175	—	125	1,26
„	175	—	150	1,08
А Ф Ц	173	98	без нагріву	1,08
„	173	98	125	0,78
„	173	98	150	0,69
„	174	78	без нагріву	0,64
„	174	78	125	0,54
„	174	78	150	0,26
А С Ц	175	45	без нагріву	0,90
„	175	45	125	0,76
„	175	45	150	0,34
„	176	57	без нагріву	0,84
„	176	57	125	0,65
„	176	57	150	0,32
„	174	69	без нагріву	0,78
„	174	69	125	0,76
„	174	69	150	0,72
„	175	71	без нагріву	0,42
„	175	71	150	0,41
„	174	102	без нагріву	0,75
„	174	102	150	0,69

ЛІТЕРАТУРА

1. Белицкая С. И. [и др.]. Фотополимерные формы на основе эфиров целлюлозы.— «Полиграфия», 1970, № 11.
2. Бунтяков А. С., Аверьянова В. М. Дифференциальный термический анализ целлюлозы и ее производных.— В сб.: Исследование природы и свойств растворов и гелей полимера. Изд-во Саратовского ун-та, 1968.
3. Бунтякова А. С., Галкина Н. И., Аверьянова В. М. Определение термостабильности ацетилцеллюлозы методом дифференциального термического анализа.— «Пластические массы», 1969, № 3.
4. Ефремова О. Г., Комарова З. Б., Царева В. В. Влияние ионов металлов на термостойкость ацетилцеллюлозы.— В сб.: Исследование природы и свойств растворов и гелей полимеров. Изд-во Саратовского ун-та, 1968.
5. Климова О. М., Бернштейн В. А. Ацетофталевые эфиры целлюлозы.— «Журнал прикладной химии», 1956, № 9.
6. Комарова З. Б., Ефремова О. Г. О методе оценки термической стойкости ацетилцеллюлозы.— «Химические волокна», 1969, № 5.
7. Коршак В. В., Виноградова С. В. Зависимость термостойкости полимеров от их химического строения.— «Успехи химии», 1968, № 11.
8. Роговин З. А. Основы химии и технологии химических волокон. М. «Химия», 1964.
9. Ратовская А. А., Теодорович Д. А. Синтез и исследование ацетоянтарных эфиров целлюлозы.— В сб.: Исследование и разработки в полиграфической промышленности. Изд-во Львовского ун-та, 1973.
10. Сомова А. И., Ефремова О. Г. О влиянии карбоксильных групп и ионов металлов на термостабильность этилцеллюлозы.— В сб.: Процессы гелеобразования. Изд-во Саратовского ун-та, 1968.
11. Уарова Р. Л. Обзор патентов фирмы «Дюпон» по разработке печатных пластин.— «Журнал прикладной фотографии и кинематографии», 1965, № 1.
12. Шелаханов К. Е., Дубяга В. П., Перечкин Л. П. Термостабильность триацетилцеллюлозы.— В сб.: Эфиры целлюлозы. Владимир, 1969.

13. Школьник С. И., Теодорович Д. А., Черная М. А. Определение ацильных групп в эфирах целлюлозы с уксусной и дикарбоновой кислотами.— В сб.: Исследования и разработки в полиграфической промышленности. Изд-во Львовского ун-та, 1973.

D. O. TEODOROVITCH, M. A. TCHORNA

THE TEMPERATURE CHARACTERISTICS OF THE MIXED ACID CELLULOSE ESTERS

Summary

The introduction of the dicarboxylic acid groups into the acetyl-cellulose molecules reduces their thermostability.

By the heating of the cellulose acetophthalate (CAP) more than to 125°C the reducing of the phthalyl groups' capacity in the ester molecule was observed as a result of carboxylic groups anhydridization.

The cellulose acetosuccinate (CAS) by the thermal treatment at more than 125°C loses its solubility because of hydrogen bonds increasing.

The specific viscosity decrease of the 1 per cent solutions of CAP and CAS in the process of CAP and COS (to γ succ ≤ 60) goes more intensive in comparison with CAS (γ succ ≥ 60).

